

Η Παναγία στην Ιεροσολυμιτική λατρευτική παράδοση και στην ορθόδοξη προσκυνηματική θεωρία

[Πολιτισμός / Λαογραφία-Παράδοση](#)

[Μ. Γ. Βαρβούνης, Καθηγητής Λαογραφίας Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης](#)

Η Παναγία αποτελεί το πλέον αγαπητό ιερό πρόσωπο στην ελληνική θρησκευτική λαογραφία. Το φανερώνουν αυτό τόσο οι πολλές θεομητορικές εορτές στον ετήσιο εορτολογικό μας κύκλο, όσο και τα πολλά και ποικίλα έθιμα που σχετίζονται με αυτές. Παραλλήλως, πολλά είναι τα προσκυνήματα των Αγίων Τόπων που σχετίζονται με την επί γης ζωή της Θεοτόκου, τα οποία ανά τους αιώνες αποτέλεσαν σταθμούς της προσκυνηματικής θεωρίας στην Αγία Γη.

Καθώς μάλιστα το προσκύνημα αυτό συχνά διαμόρφωνε και προσδιόριζε τις εκφάνσεις της λαϊκής θρησκευτικότητας, η αναφορά στα προσκυνήματα αυτά νομίζω ότι είναι ιδιαιτέρως ενδιαφέρουσα για τη σπουδή της θέσης της Θεοτόκου στην ελληνορθόδοξη θρησκευτική λαογραφία.

Παναγία η Ιεροσολυμίτισσα

Σε μικρή απόσταση από τον Πανίερο Ναό της Αναστάσεως υπάρχει η γυναικεία μονή της Υπεραγίας Θεοτόκου, η λεγόμενη «Σειδανάγια» (δηλ. Αγία Δέσποινα).

Το τέμπλο της Ι. Μονής της Θεοτόκου «Σειδανάγια» στα Ιεροσόλυμα

Κατά την παράδοση εδώ μεταφέρθηκε θαυματουργικά η περίπυστος εικόνα της Γεννήσεως της Θεοτόκου από την ομώνυμη αρχαία μονή της Δαμασκού. Στα δεξιά του καθολικού υπάρχει παρεκκλήσιο της Αγίας Άννης, της Μητέρας της Παναγίας. Γυναικεία μονή αφιερωμένη στην Θεοτόκο. Ο κύριος ναός της μονής, που πρόσφατα έχει με καλαισθησία και σεβασμό στην παράδοση ανακαινισθεί, είναι αφιερωμένος στην Υπαπαντή του Κυρίου, ενώ στα δεξιά του ναού υπάρχει παρεκκλήσιο αφιερωμένο στην Θεοπρομήτορα Μαρία, μητέρα της αγίας Άννης και γιαγιά της Παναγίας.

Το κατεξοχήν όμως προσκύνημα που σχετίζεται με τα παιδικά χρόνια της Παναγίας είναι εκείνο των Θεοπατόρων Ιωακείμ και Άννης βρίσκεται κοντά στην προβατική κολυμβήθρα, όπου κατά την παράδοση βρισκόταν το σπίτι τους. Κάτω από το ναό, που συναντά ο προσκυνητής στα δεξιά της εισόδου, υπάρχουν τρία σπήλαια, το ένα από τα οποία αποτελεί, κατά την παράδοση πάντοτε, τον χώρο όπου γεννήθηκε η Θεοτόκος Μαρία., το δεύτερο τον χώρο όπου προσευχόταν η Αγία Άννα για να της χαρίσει ο Θεός παιδί και το τρίτο αποτελεί τον τάφο των Θεοπατόρων, των οποίων τα οστά αργότερα μεταφέρθηκαν στη Γεσθημανή. Η μονή αυτή σήμερα έχει συντηρηθεί και αποτελεί φροντισμένο προσκύνημα της Αγίας Πόλεως των Ιεροσολύμων.

Ο τάφος της Θεοτόκου στην Γεθσημανή

Στη Ναζαρέτ, σύμφωνα με τα Ευαγγέλια, έζησε τα νεανικά της χρόνια η Παναγία, εδώ εμνηστεύθη τον Ιωσήφ και εδώ έλαβε το χαρμόσυνο άγγελμα, από τον αρχάγγελο Γαβριήλ, ότι θα κυφορήσει και θα γεννήσει τον Υιό και Λόγο του Θεού, δια την σωτηρίαν του Γένους των ανθρώπων. Στην πόλη αυτή πέρασε και ο Κύριος τα παιδικά του χρόνια, μετά την επάνοδο από την Αίγυπτο, γι' αυτό και τον ονόμαζαν «Ναζωραίο». Έτσι, από αυτό το μάλλον κακόφημο χωριό της Παλαιστίνης προήλθε ο Μεσσίας και Λυτρωτής του κόσμου, ο Θεάνθρωπος Ιησούς Χριστός. Στο χώρο όπου κατά την παράδοση η Θεοτόκος δέχθηκε το μήνυμα του Ευαγγελισμού χτίστηκε ναός ήδη από τα πρώτα χριστιανικά χρόνια. Μετά την καταστροφή του κατά την διάρκεια της περσικής επιδρομής εναντίων των Αγίων Τόπων, το 614, πάνω στα ερείπιά του χτίστηκε τρίχωρος τοιχογραφημένος ναός της βυζαντινής περιόδου. Στη βόρεια πλευρά του σωζόμενου σήμερα ναού, που αποτελεί συνέχεια των ναών που προαναφέρθηκαν, υπάρχει το παρεκκλήσιο του Ευαγγελισμού, κάτω από την Αγία Τράπεζα του οποίου αναβλύζει πηγή, της οποίας το δροσερό νερό θεωρείται θαυματουργό αγίασμα. Πρόκειται για την λεγόμενη «πηγή της Παρθένου», όπου κατά την παράδοση έλαβε χώρα ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου.

Η κωμόπολη της Κανά βρίσκεται βορειοανατολικά της Ναζαρέτ. Ο ορθόδοξος ναός βρίσκεται κτισμένος στον τόπο όπου, κατά την παράδοση, υπήρχε το σπίτι του Σίμωνα του Κανανίτη, ενός από τους μαθητές του Κυρίου. Εδώ κατά τα

ευαγγέλια ο Ιησούς Χριστός τέλεσε το πρώτο θαύμα του, μετετρέποντας το νερό σε κρασί, στη διάρκεια του γαμηλίου γεύματος ενός γάμου, στον οποίο είχε κληθεί μαζί με την Παναγία (Ιωάννης β', 1-10). Στο ναό σώζονται δύο από τις λίθινες υδρίες που χρησιμοποιήθηκαν κατά το θαύμα αυτό, που οριοθετεί την αρχή της δημόσιας διδασκαλίας του Χριστού.

Η Γεθσημανή βρίσκεται στο βάθος του Χειμάρρου των Κέδρων, στα όρια της Κοιλιάδας του Ιωσσαφάτ, όπου κατά την χριστιανική παράδοση θα διεξαχθεί η τελευταία θεϊκή κρίση. Κατά την παράδοση επίσης η Γεθσημανή συνδέεται με τις στιγμές της αγωνίας και της προσευχής του Κυρίου, πριν από την παράδοση, την δίκη, το πάθος και τον σταυρικό θάνατό Του, με το φίλημα του Ιούδα και με την σύλληψη του Χριστού από τον όχλο και τους υπηρέτες των Φαρισαίων. Ο ιερός αυτός χώρος έχει μια συνεχή προσκυνηματική παράδοση ήδη από τον 4^ο αι., οπότε και ταυτίστηκαν τοπογραφικώς τα αναφερόμενα από τα ευαγγέλια οριακά αυτά γεγονότα της ζωής και του πάθους του Κυρίου. Εδώ επίσης, και πάλι κατά την ορθόδοξη παράδοση, υπήρξε ο τόπος ταφής της Παναγίας. Ήδη από τον 1^ο αι. αναγνωρίστηκε ο τάφος της, η δε πρώτη βασιλική εδώ χτίστηκε στα χρόνια του αυτοκράτορα Μαρκιανού (450-457), επί Πατριάρχου Ιεροσολύμων Ιουβενάλιου. Το σημερινό προσκύνημα, που μοιράζονται οι Ορθόδοξοι και οι Λατίνοι, οφείλει την διαμόρφωσή του μάλλον στην εποχή των Σταυροφόρων. Εδώ βρίσκεται και η θαυματουργή και περίπυστος εικόνα της Παναγίας της Ιεροσολυμιτίσσης. Λίγο έξω από τα Ιεροσόλυμα, τα προσκυνήματα αυτά συνδυάζουν την κατάνυξη με το έξοχο φυσικό περιβάλλον, δίνοντάς μας κάποια ιδέα και για την όψη της περιοχής την εποχή που έζησε, δίδαξε, σταυρώθηκε και αναστήθηκε ο Ιησούς Χριστός, ανατρέποντας την ανθρώπινη ιστορία και ανανεώνοντας τη ζωή των ανθρώπων έκτοτε, με τα σωτηριώδη μηνύματα που απορρέουν από το πάθος και την Ανάστασή Του.

Στο νότιο μέρος της Αγίας Αυλής, μπροστά από τον Πανίερο Ναό της Αναστάσεως, βρίσκεται μικρή μονή που είναι μετόχι της μονής της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, όπου και το θεομητορικό μνήμα, η οποία υπάρχει στη Γεθσημανή. Εδώ κατά παράδοση διαμένει ο κατά καιρόν ηγούμενος της Γεθσημανή. Εδώ επίσης φυλάσσεται μία ολόσωμη, περίτεχνη και επάργυρη εικόνα της Θεοτόκου, που την παραμονή της εορτής της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στις 14 Αυγούστου, μεταφέρεται με μεγαλοπρεπή εκκλησιαστική πομπή και παράταξη στο ναό της Κοιμήσεως, στη Γεθσημανή, όπου και ψάλλονται τα εγκώμια για την Κοίμηση της Θεοτόκου και εκφωνείται ειδικός επιτάφιος λόγος, κατά την ακολουθία του «Επιταφίου της Παναγίας», που τελείται μαζί με τον εσπερινό της παραμονής. Η εικόνα μεταφέρεται και πάλι στο Μετόχι κατά την απόδοση της εορτής της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στις 23 Αυγούστου.

Η αυλή του ιερού ναού της Αναστάσεως στα Ιεροσόλυμα

Στα μοναστήρια της Αγίας Πόλεως ανήκει επίσης η γυναικεία μονή Μεγάλης Παναγίας, απέναντι από το παλαιό κοπτικό πανδοχείο, όπου θησαυρίζεται θαυματουργή εικόνα της Παναγίας, αλλά και επιδεικνύονται στους προσκυνητές ο λίθος στον οποίο προσευχόταν η ιδρύτρια του μοναστηριού αγία Μελάνη και ο τάφος της, η αλυσίδα της ασκήσεώς της, μαζί με τα οστά του μουσουλμάνου εμίρη Τούνουμ, που ασπάστηκε τον χριστιανισμό βλέποντας την θαυματουργική εκπήδηση

του αγίου φωτός από τον κίονα του περιθωρώματος της κεντρικής εισόδου στο Ναό της Αναστάσεως, το 1549, επί του Πατριάρχου Ιεροσολύμων Γερμανού. Κατά την παράδοση η μονή χτίστηκε στον τόπο από τον οποίο η Παναγία παρακολουθούσε τη σταύρωση του Ιησού Χριστού. Ο ναός είναι καμαροσκέπαστη βασιλική, κάτω δε από αυτόν υπάρχει το παρεκκλήσι της οσίας Μελάνης, που χτίστηκε το 1834. Πρόσφατα, σε τοίχους του κτιριακού συγκροτήματος της μονής ανακαλύφθηκαν λείψανα βυζαντινών τοιχογραφιών.

Τα προσκυνήματα που προαναφέρθηκαν σχετίζονται άμεσα με τις κυριότερες στιγμές της ζωής της Θεοτόκου στους Αγίους Τόπους. Η τιμή προς την Παναγία, κατά το ιεροσολυμιτικό τυπικό, μέσα από την λατρευτική πρακτική και μνήμη των εκάστοτε προσκυνητών, έχει άμεσα επιδράσει και στην ελληνική λαϊκή λατρευτική παράδοση. Θυμίζω πρόχειρα την περίπτωση του «επιταφίου της Παναγίας», που όλο και περισσότερο εξαπλώνεται στις διάφορες ελληνικές περιοχές, με τη σαφή ιεροσολυμιτική προέλευσή του.

Ο ευσεβής προσκυνητής των Αγίων Τόπων, σε κάθε στιγμή του προσκυνήματός του θα πρέπει να θυμάται ότι η παρουσία της ζωντανής παράδοσης του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων στην καθημερινή παραδοσιακή θρησκευτική συμπεριφορά του Γένους μας, που σχετίζεται με την Παναγία, είναι άμεση και καθοριστική. Και θα πρέπει βεβαίως, αναλόγως να τιμά και την Αγία Σιών, την Μητέρα των Εκκλησιών, και μετά την επιστροφή του από την προσκυνηματική θεωρία, αναλογιζόμενος ότι τα ιερά της χώματα πάτησαν τα πόδια όχι μόνο του Κυρίου μας και της Θεοτόκου, αλλά και πλήθους αγίων, οσίων και μαρτύρων, κατά την διάρκεια των δύο χιλιάδων χρόνων από την ένσαρκο οικονομία του Υιού και Λόγου του Θεού.

Όλα αυτά, αποτελούν ζωντανές και σημαντικότερες πραγματικότητες και για την ελληνική λαϊκή θρησκευτική παράδοση.

MISSING_ARG_ACCESS_TOKEN